

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUT- SKOTTETS BETÄNKANDE 18/2003 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av 13 § lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 30 september 2003 en proposition med förslag till lag om ändring av 13 § lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (RP 77/2003 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Anne Kumpula, social- och hälsovårdsministeriet
- lagstiftningsråd Tarja Kröger, arbetsministeriet

- förmånschef Suvi Onninen, Folkpensionsanstalten
- sakkunnig Anna-Maija Haliseva-Lahtinen, Finlands Kommunförbund
- jurist Kalle Räisänen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- sakkunnigläkare Riitta Työläjäarvi, Tjänstemannacentralorganisationen rf
- jurist Jaana Meklin, Akava r.f.
- juris kandidat Johan Åström, Industrins och Arbetsgivarnas Centraförbund
- ombudsman Mirja-Maija Tossavainen, Servicearbetsgivarna rf
- arbetsmarknadsombud Merja Berglund, Företagarna i Finland.

PROPOSITIONEN

För att göra det lättare att förena arbete med familjeliv föreslår regeringen att den partiella vårdpenningen i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn höjs från 63,07 till 70 euro per kalendermånad och att rätten till partiell vårdpenning utvidgas till att omfatta föräldrar till barn som deltar i undervisningen under det första och andra året av den grundläggande utbildningen. En förälder ska ha rätt till partiell vårdpenning också när barnet som läropliktigt deltar i förskoleundervisning under läsåret före

det år barnet börjar i den egentliga skolan. Vidare ska den partiella vårdpenningen kunna betalas till vardera föräldern, också om deras partiella vårdledighet infaller under samma kalenderperiod.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2004 och avses bli behandlad i samband med den.

En del av lagen avses träda i kraft den 1 januari 2004 och en del den 1 augusti 2004.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Med hänvisning till propositionens motivering och annan utredning anser utskottet att propositionen behövs och är angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslaget, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Propositionen baserar sig på det inkomstpolitiska avtal som arbetsmarknadens centralorganisationer har ingått för 2003—2004. Riksdagen har tidigare i höst utifrån avtalet godkänt en proposition (RP 22/2003 rd) om ändring av arbetsavtalslagen. Ändringen innebär att en arbetstagarare kan få partiell vårdledighet, som verkställs genom att arbetstiden per dygn eller vecka förkortas under barnets första och andra år i skolan. Ändringen i arbetsavtalslagen trädde i kraft den 1 november 2003. Genom den föreliggande propositionen ska rätten till partiell vårdpenning utvidgas för att stödja de föräldrar som för att vårda sitt barn förkortar sin arbetstid. Propositionen ger familjerna fler alternativ för att ordna vården av små skolelever utanför skoltiden. Förslaget ska samtidigt göra det lättare att förena arbete och familjeliv. Vidare föreslås den partiella vårdpenningen bli höjd från 63,07 till 70 euro per kalendermånad. Utskottet anser att den föreslagna utvidgningen av rätten till vårdpenning och höjningen av vårdpenningen är bra och nödvändiga reformer som ger familjerna nya alternativ att ordna vården av sina barn.

Statsminister Vanhanens regering utfäster sig i sitt program att tillsammans med arbetsmarknadens parter lägga upp arbetstiderna så att de tar större hänsyn till familjernas behov och barnens intresse. Föräldrar till barn under 10 år ska få en möjlighet att stegvis förkorta arbetstiden. Den partiella vårdledigheten och den partiella vårdpenningen utvecklas så att den i högre grad blir ett verkligt alternativ för förvärvsarbetande föräldrar. Utskottet ser mycket positivt på att man driver på dessa mål, eftersom en bättre samordning av arbete och föräldraskap kan förväntas få gynnsamma effekter inte bara för syssel-

sättningsgraden och den demografiska utvecklingen utan framför allt också för barnet och dess bästa i det dagliga livet.

Föräldrarnas rätt till partiell vårdledighet och systemet med partiell vårdpenning är förknippade med arbetsavtalslagen. Det finns inget motsvarande system för företagarföräldrar. I regeringens program för företagarpolitiken ingår som ett led att utreda bland annat hur föräldraskap och företagsamhet ska gå att förena. Enligt utskottets mening är det viktigt att också företagarföräldrars möjligheter att kombinera arbete och familjeliv främjas och att tröskeln för egenföretagsamhet den vägen sänks.

När propositionen med förslaget om partiell vårdledighet i arbetsavtalslagen behandlades i riksdagen utvidgades rätten till partiell vårdledighet så att föräldrar till barn som omfattades av s.k. förlängd läroplikt fick rätt till partiell vårdledighet ända tills barnet har gått ut sitt tredje läsår i grundskolan. Den förlängda läroplikten börjar ett år tidigare och varar 11 år, om de lagfästa målen för den grundläggande utbildningen inte kan nås på 9 år på grund av barnets handikapp eller sjukdom. För vårdpenningens vidkommande föreslår regeringen att föräldrar till barn som omfattas av förlängd läroplikt ska ha rätt att få partiell vårdpenning under det första året av obligatorisk förskoleundervisning och dessutom under de två första skolåren. Utskottet anser att det är socialpolitiskt motiverat att stödja föräldrar med barn som omfattas av förlängd läroplikt och föräldrar till sjuka barn om de utnyttjar partiell vårdledighet också under barnets tredje år i grundläggande utbildning. Utskottet föreslår att lagförslaget ändras på denna punkt. Enligt en kalkyl som presenterats för utskottet är kostnaderna för kommunerna för ändringen 52 500 euro under 2004, varav statens andel är 16 742 euro. År 2005 när kostnaderna för reformen får fullt genomslag är merkostnaderna för kommunerna uppskattningsvis 126 000 euro, varav statens andel är 40 181 euro.

Detaljmotivering

13 §. *Partiell vårdpenning.* Utskottet föreslår att lydelsen i 13 § 1 mom. preciseras för att den bättre ska stämma överens med bestämmelsen om partiell vårdledighet i arbetsavtalslagen. Vidare föreslås rätten till partiell vårdpenning för föräldrar till barn som omfattas av förlängd läro-

plikt bli utvidgad ända tills barnet har gått ut sitt tredje läsår i grundskola.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan sagda föreslår social- och hälsovårdsutskottet

att lagförslaget godkänns med ändringar (Utskottets ändringsförslag):

Utskottets ändringsförslag**Lag****om ändring av 13 § lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 20 december 1996 om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996) 13 § 1 och 4 mom., av dessa 4 mom. sådant det lyder i lag 562/2000, samt *fogas* till 13 §, sådan den lyder delvis ändrad i nämnda lag 562/2000 och i lag 1078/2002, ett nytt 5 mom. som följer:

13 §***Partiell vårdpenning***

En i Finland faktiskt bosatt förälder eller en annan vårdnadshavare som har ett barn under tre år och som är anställd i ett tjänste- eller arbetsförhållande där arbetstiden på grund av vården av barnet i medeltal uppgår till högst 30 timmar i veckan har rätt till partiell vårdpenning. En förälder eller annan vårdnadshavare har under samma förutsättningar rätt till partiell vårdpenning även *under barnets första och andra läsår inom den grundläggande utbildningen och läsåret*

innan barnet börjar i läropliktsskola, om barnet då som läropliktigt deltar i förskoleundervisning. Om barnet omfattas av förlängd läroplikt enligt 25 § 2 mom. lagen om grundläggande utbildning, har föräldrarna dock på nämnda villkor rätt att få partiell vårdpenning till utgången av barnets tredje läsår inom den grundläggande utbildningen.

— — — — —
(4 och 5 mom. som i RP)

Ikraftträdelsebestämmelse
(Som i RP)

ShUB 18/2003 rd — RP 77/2003 rd

Helsingfors den 19 november 2003

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Valto Koski /sd
vordf. Eero Akaan-Penttilä /saml
medl. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Pehr Löf /sv
Riikka Moilanen-Savolainen /cent
Aila Paloniemi /cent

Leena Rauhala /kd
Juha Rehula /cent
Paula Risikko /saml
Arto Seppälä /sd
Osmo Soininvaara /gröna
Tapani Tölli /cent
Erkki Virtanen /vänst
Tuula Väättäin /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

RESERVATION 1

Motivering

Alla familjer bör garanteras en verklig möjlighet att välja det slag av vård för sina barn som passar deras livssituation. De familjepolitiska förmånerna av nuvarande storlek stöder varken föräldraskap eller hemmavård och uppmuntrar inte heller i tillräckligt hög grad till deltidsarbete för att familjerna ska kunna förena familjeliv och arbete.

Ur barnens synvinkel är det levnadsstandard att kunna tillbringa tid med sin egen förälder i sitt eget hem. Men enligt utredningar är det vanligare att föräldrar i barnfamiljer förvärvsarbetar än i andra hushåll. Arbetslivet ställer de största kraven på föräldrarna precis när barnen som mest behöver tid med sina föräldrar. I detta perspektiv är levnadsstandarden för finländska barn klart lägre än till exempel i Centraleuropa, där det går betydligt bättre att ordna arbetstiden flexibelt enligt livssituationen än hos oss. Också i de övriga nordiska länderna är det klart vanligare att småbarnsföräldrar deltidsarbetar.

Föräldrars möjlighet att arbeta på deltid bör fortsatt förbättras. Mera deltidsarbete underlättar för föräldrarna att själva ta hand om sina barn och samtidigt bibehålla kontakterna med arbetslivet. Om föräldrarna får bättre ekonomiska möjligheter att dela sin tid mellan arbetet och barnen mår båda delarna bättre och dessutom gagnas arbetsgivaren av ökad effektivitet i arbetet. Det blir också lättare för en förälder som stannat hemma sedan barnets födelse att återgå till heltidsarbete. Genom deltidsarbete kan föräldrarna avsätta en del av sin tid för att ta hand om små skolelever på morgonen eller eftermiddagen el-

ler för en starkare insats i uppfostran av något större skolelever. För att förbättra förutsättningarna för deltidsarbete kunde det partiella hemvårdsstödet utvecklas så att det i likhet med t.ex. deltidspensionen underlättar för föräldrar med barn under 12 år att arbeta på deltid för att vårda och uppfostra sina barn, när det vore som viktigast med tanke på familjens livssituation. Regeringen bör därför vidta åtgärder för att garantera föräldrar med barn under 12 år bättre möjligheter att arbeta på deltid för att vårda och uppfostra sina barn.

APL-index för personer i arbetsför ålder har gått upp med 17,4 procent från 1997 till 2003. Därför föreslår jag att den partiella vårdpenningen höjs till nivån för 1997. En nivåhöjning enligt APL-index innebär således att den partiella vårdpenningen höjs från 63,07 till 74,06 euro i månaden.

Samma procentuella höjning bör givetvis också göras i vårdpenningen för den som vårdar sina barn hemma på heltid och i stödet för privatvård, som det föreskrivs om i lagens 4 § 2 och 3 mom. Kristdemokraternas riksdagsgrupp har föreslagit just detta i sina budget- och lagmotioner.

Förslag

Med stöd av det ovan sagda föreslår jag

*att lagförslaget i utskottets betänkande godkänns med följande ändring (**Reservationens ändringsförslag**) och*

*att ett uttalande enligt reservationen dessutom godkänns (**Reservationens förslag till uttalande**).*

Reservationens ändringsförslag

Lag

om ändring av 13 § lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 20 december 1996 om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996)
13 § 1 och 4 mom., av dessa 4 mom. sådant det lyder i lag 562/2000, samt
fogas till 13 §, sådan den lyder delvis ändrad i nämnda lag 562/2000 och i lag 1078/2002, ett nytt
5 mom. som följer:

13 §

Partiell vårdpenning

(1 mom. som i ShUB)

— — — — —

Den partiella vårdpenningen är 74,06 euro per
kalendermånad.

(5 mom. som i ShUB)

Ikraftträdelsebestämmelse
(Som i ShUB)

Reservationens förslag till uttalande

*Riksdagen förutsätter att regeringen
vidtar åtgärder för att höja stödet för*

*vården av småbarn så att det efter in-
dexhöjningar svarar mot nivån 1997.*

Helsingfors den 19 november 2003

Leena Rauhala /kd

RESERVATION 2***Motivering***

Familjer gör sina val utgående från samhälleliga, strukturella, organisatoriska och kulturella begränsningar och möjligheter. Nästan alla barnfamiljer måste på ett eller annat sätt försöka förena arbete och familjeliv och därför är det inte likgiltigt vilka villkor de har för sina val. I lagstiftningen om t.ex. den sociala tryggheten och familjen finns det omotiverade skillnader mellan företagare- och löntagarfamiljer. Förslaget i utskottets betänkande om utvidgad partiell vårdpenning tar ingen hänsyn till denna skillnad och försöker inte heller rätta till den. Ambitionen att tillgodose kraven i familje- och arbetslivet förverkligas bara för småbarnsföräldrar som är löntagare.

För en företagare är det ofta besvärligare att kombinera arbete och familjeliv, vilket också inverkar på unga människors intresse för att bli företagare. Det som gör det speciellt besvärligt för företagarföräldrar att kombinera familjeliv och arbete är att företagare i regel har längre arbetstid än löntagare och att arbetsuppgifterna ofta måste utföras utanför normal arbetstid.

Skillnaderna i den sociala tryggheten mellan löntagare och företagare måste om möjligt elimineras i sådana frågor där de inte kan motiveras med företagsamhetens risker. Det behövs social-

politiska åtgärder inte bara för att stödja företagarföräldrar med småbarn i att kombinera arbete och familjeliv utan också för att sänka ribban för företagsamhet genom samordning av den sociala tryggheten för löntagare och företagare.

Företagare har för närvarande rätt till stöd för hemvård av barn precis som till moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenning enligt sjukförsäkringslagen samt till partiell föräldrapenning. De har rätt till partiell föräldrapenning enligt sjukförsäkringslagen i det fall att arbetet i deras eget företag minskar med 40–60 procent för en tid av minst två månader. Rätten till partiell vårdpenning bör utsträckas också till företagare. De förmåner som betalas som partiell vårdpenning bekostas med skattemedel som också företagare bidrar till. En företagare måste lämna in en tillförlitlig utredning för minskat arbete när han eller hon ansöker om partiell föräldrapenning. En företagarförälder som ansöker om partiell vårdpenning kunde avkrävas en likadan utredning.

Förslag

Med stöd av det ovan sagda föreslår vi

*att lagförslaget i utskottets betänkande godkänns med följande ändring (**Reservationens ändringsförslag**):*

Reservationens ändringsförslag**Lag****om ändring av 13 § lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 20 december 1996 om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996) 13 § 1 och 4 mom., av dessa 4 mom. sådant det lyder i lag 562/2000, samt

fogas till 13 §, sådan den lyder delvis ändrad i nämnda lag 562/2000 och i lag 1078/2002, ett nytt 5 mom. som följer:

13 §

Partiell vårdpenning

En i Finland faktiskt bosatt förälder eller en annan vårdnadshavare som har ett barn under tre år och som är anställd i ett tjänste- eller arbetsförhållande där arbetstiden på grund av vården av barnet i medeltal uppgår till högst 30 timmar i veckan har rätt till partiell vårdpenning. *Rätt till partiell vårdpenning har också en sådan företagare vars arbete i eget företag minskar till 40—50 procent av vad det varit på grund av vård av barn. Barnets förälder eller vårdnadshavare har rätt till partiell vårdpenning på samma villkor också när barnet deltar i det första och andra året inom den grundläggande utbildningen eller*

när barnet som läropliktigt deltar i förskoleundervisning läsåret innan det börjar i läropliktskola. Om barnet omfattas av förlängd läroplikt enligt 25 § 2 mom. lagen om grundläggande utbildning, har föräldrarna dock på nämnda villkor rätt att få partiell vårdpenning tills barnet har gått ut sitt tredje läsår inom den grundläggande utbildningen.

— — — — —
Den partiella vårdpenningen är 74,06 euro per kalendermånad.

(5 mom. som i ShUB)

Ikraftträdelsebestämmelse
(Som i ShUB)

Helsingfors den 19 november 2003

Eero Akaan-Penttilä /saml
Sirpa Asko-Seljavaara /saml

Paula Risikko /saml
Osmo Soininvaara /gröna